

JANE AUSTENOVÁ

16. 12. 1775 - 18. 7. 1817

Jane Austenová je považována za zakladatelku moderního rodinného románu v anglické literatuře. Svůj krátký život strávila v rodinném kruhu, bez jakýchkoliv dramatických událostí a milostných avantýr. Je jen hrstka autorů, o nichž víme tak málo a jejichž životu se přitom věnuje tolik pozornosti.

Jane Austenová pocházela z početné a nezámožné rodiny. Narodila se 16. prosince 1775 ve Steventonu, v jihoanglickém hrabství Hampshire, jako sedmé dítě. Její otec, George Austen, byl venkovský farář, který své děti sám vzdělával a důkladně vychovával. Předtím než se stal vikářem ve Steventonu, byl oxfordským rektorem a vlastnil knihovnu, kterou Jane velmi pilně využívala. Měla pět bratrů a starší sestru Cassandru, jež velice milovala. Dva její bratři se stali duchovními a dva admirály. Jednoho bratra adoptoval bohatý příbuzný.

Do školy chodila Austenová nejprve v Oxfordu a poté odešla do Abbey School v Readingu. Krátký pobyt v soukromých školách však neměl na její vzdělání takřka žádný vliv. Její myšlení a vztah k literatuře formovala zejména rozsáhlá četba, která ji natolik ovlivnila, že od svých patnácti let začala psát krátké prózy, básně nebo dramatické scény.

V roce 1795 se Jane zamilovala do Thomase Lefroye, irského právníka, který byl v rodině na návštěvě. Jejich vztah přerušili rodiče, protože živobytí mladého muže záviselo na dobré vůli příbuzných. Po odchodu otce na odpočinek (roku 1801) se celá rodina přestěhovala do elegantního lázeňského města Bathu v Sommersetu. Zde žila Austenová šest let a rysy tohoto města jsou silně zdůrazněny ve třech z jejích románů. Její vztah k Bathu například vystihují slova hrdinky románu Anne Elliotové: *„První pohled na Bath v krásném počasí neodpovídal mým očekáváním, myslím, že budu vidět zřetelněji za deště“*. Anne Elliotová podobně jako Jane Austenová *„setrvala ve velmi odhodlaném, i když tichém, odporu“* k tomuto slavnému místu schůzek a léčení

špatného zdraví.

V letech 1800-1802 prožila Jane krátký milostný vztah s mladým kaplanem, který však neočekávaně zemřel. V prosinci roku 1802 získala svou jedinou nabídku k sňatku, kterou do druhého dne odmítla. Jednalo se o sňatek pro peníze, o němž začala uvažovat kvůli finančnímu zajištění ostatních členů své rodiny. Jane Austenová se nikdy neprovdala a stala se laskavou tetou svým neteřím a synovcům.

V roce 1805 zemřel po vážné nemoci její otec reverend Austen. Otcova smrt znamenala tragédii a ostrý zlom v životě celé rodiny. S matkou a sestrou Cassandrou se Jane přestěhovala do menšího domu v Gay Street a v roce 1806 do nemoderní ulice Trim Street. Potom odešly do Southamptonu a sdílely dům s jedním z bratrů - námořníků. Roku 1809 se Austenová stěhovala znovu do Chawtonu v Hampshire. Její bratr Edward, jehož adoptoval bohatý příbuzný, zde vlastnil pozemky a rodinný domek. Chawton Cottage je místem, jež je dnes nejvíce spojováno s Jane Austenovou. Dům z červených cihel ze 17. století je nyní muzeem věnovaným její práci a rodině. Zde žila po zbývajících osm let svého života a právě tady vyrostla do literární slávy.

Ve společnosti přetrvával aristokratický předsudek, že brát za literaturu peníze je „nevhodné“, stejně tak se pro dámy nehodilo vystavovat své jméno na veřejnosti a oddávat se publicitě. Pohlíželo se na to jako na projev ztráty ženskosti, takže také Jane Austenová vydávala své první práce anonymně a své jméno zveřejnila až poté, co si její tvorba získala uznání a reputaci.

Umělecký odkaz Austenové tvoří šest románů, několik fragmentů a kratších próz, pár básní a juvenilní dramatické zlomky. K románové tvorbě se přidružuje prvotina, která zůstala v rukopise bez názvu a teprve později v 19. a 20. století se občas tiskla s titulem *Lady Susan* (první vydání 1871). Je to román ve formě dopisů a třebaže zdaleka nedosahuje úrovně pozdějších děl, je zajímavý svým dějem. Titulní hrdinkou je pětatřicetiletá energická a inteligentní vdova Lady Susana, která v korespondenci odhaluje své temné nitro bezohledné svůdnice a pletichářky. Mermomocí chce svou dcerku provdat za hrubého a tupého šlechtice, ale nakonec s ním sama po zásluze uvízne v manželství. Jak vidno, kritický a ironický duch pronikal tvorbou Jane Austenové od samého začátku.

Roku 1795 se Austenová poprvé zamilovala a díky tomu napsala román *Rozum*

a cit, který se původně jmenoval *Elinor a Marianna*. V letech 1797-1799 text románu přepracovala, ale publikovala jej až roku 1811 s novým názvem. Hrdinkami románu jsou Elinor a Marianna, dcery chudé vdovy Dashwoodové. Elinor je rozumová, společenská a disciplinovaná. Chybí jí však vášnivá citovost a proto má za nápadníka stydlivého Edwarda Ferrarse. Mladší Marianna je naopak plná upřímných citů, ale nedokáže se ubránit prudkým výlevům vášní. Ve zranění obou sester hraje důležitou úlohu sebepoznání. Děj uzavírá Elinorino manželství s Ferrarsem a Mariannin smír s tvrdostí života, vedoucí ke sňatku s usedlým plukovníkem Brandonem. Je to důkaz toho, že našla rovnováhu mezi rozumem a citem. Vydání románu se setkalo s příznivým ohlasem.

Ještě větší úspěch sklidil román *Pýcha a předsudek*, který vyšel v roce 1813. Autorka v něm vypráví příběh vzdělaného, ale nepraktického pana Benneta, který nemá mužského dědice, aby zachoval rodinný majetek. Pro jeho pět dcer neexistuje tudíž jiná možnost, než se výhodně vdát. Hloupá a necitlivá matka se snaží pro dcery najít za každou cenu vhodnou partii. Netaktním a nekultivovaným vystupováním však ničí jejich štěstí. Nejinteligentnější z celé rodiny je bystrá a podnikavá Elizabeth. Její starší sestra Jane je milá dívka, Lydie je poněkud lehkomyšlná, Mary domýšlivá a Kitty zase příliš frivolní. Komickou postavou je nápadník Elizabeth, ješitný duchovní Collins. Austenová tímto románem poukazuje na vratkost rodinných i společenských vztahů, pokud jsou založeny na penězích, povrchnosti, vypočítavosti, autoritářství a předsudcích.

Roku 1814 vyšel román *Mansfieldské panství*. Hlavní hrdinka Fanny Priceová přišla do rodiny Bertramových v útlém věku jako chudá příbuzná. Často musela snášet drobná pokoření a ústrky, které překonala díky svým pevným morálním zásadám a lásce k Edmundovi, s nímž začala po svatbě skromně žít na mansfieldské faře. Tento román nebyl veřejností dobře přijat a teprve dnešní kritikou je po právu doceněn.

Krátce po vydání Mansfieldského panství začala Austenová pracovat na dalším románě, který dokončila v roce 1815 pod názvem *Emma*. Tento román zachycuje osud sobecké, panovačné a snobské hrdinky Emmy, která neustále zasahuje do života okolních lidí. Její snahy zařídit sňatek místního faráře Eltona se sirotkem a nemanželskou dcerou Harriet Smithovou končí fiaskem. Sama Emma řeší problém ve

svém milostném životě ve chvíli, kdy si pozdě uvědomí, jaký je její vztah k panu Knightleymu, o kterého projeví zájem také prostínká Harriet. Z obou dívek se stávají sokyně. V této úsměvné „komedii mravů“ nakonec všechno dobře dopadne. Omyly se vysvětlí a každý skončí v náručí toho, kdo se k němu nejlépe hodí.

Téma citového a morálního zrání je důležité i v dalším románu, jehož první verze (1798-1799) s názvem *Susan* byla po redakci (1803) prodána nakladateli, který ji však nevydal, a vyšla až posmrtně po dalších přepracováních roku 1817 s názvem *Nothangerské opatství*. Hlavní hrdinkou je vášnivá čtenářka gotických románů Catherine Morlandová, která si při návštěvě na šlechtickém sídle vytváří hrůzostrašné představy o jeho majiteli generálu Tilneym i o osudu jeho ženy. Catherine se musí naučit odlišovat fikci a skutečnost, přátelství a přetvářku ve vlastním životě. Její zrání se projevuje zejména ve vztahu ke knihám a četbě, ale i ke společenskému životu. Díky moudrosti, odvaze a obětavosti svého nápadníka, generálova syna Henryho, a díky své slušné finanční situaci a společenskému postavení rodiny nakonec Catherine získává generálovo svolení ke svatbě.

Poslední dokončený román Jane Austenové byl dopsán v srpnu roku 1816 během její smrtelné choroby. Původní název zněl *Elliotovi* a po autorčině smrti přejmenoval její bratr Henry román na *Přesvědčování* a vydal jej v roce 1818. Česky vyšel román pod názvem *Anna Elliotová* a je skutečným dílem spisovatelské zralosti. Vypráví příběh jedné ze tří dcer venkovského šlechtice. Po odmítnutí nabídky k sňatku, již Anna dostala před sedmi lety od mladého námořního důstojníka Wentworthe, se z ní stává takřka ideální bytost a je utěšitelkou trpících a nemocných. Ve svých sedmadvaceti letech má však příležitost obnovit bývalou známost s Wentworthem. Citový vztah se jim zpočátku nepodaří navázat a až později Anna získává ztracenou sebedůvěru, vitalitu i chuť ke sňatku s mužem svého srdce. Vztah mezi autorkou a hlavní hrdinkou románu nejlépe vystihují slova Ann Molanové: Austenová „je s Annou nejspokojenější tehdy, když je Anna se sebou spokojena nejméně“.

Vážná nemoc, pravděpodobně Addisonova choroba, zabránila Jane Austenové pracovat na její další, velmi moderní knize - románu *Sanditon*. Zanechala po sobě nedokončený rukopis románu, který se měl daleko více než předchozí díla zaměřit na

hloubku a dynamiku změn v době průmyslové revoluce. Hlavním tématem měl být vznik nové obytné čtvrti u mořské pláže se symbolikou domu postaveného na písku.

Angličtina má pro typ románu, jaký Jane Austenová svým dílem vytvořila, termín *domestic novel*, román rodinného života. Její sférou nebylo město, ale anglický venkov, který nesmírně milovala. Zajímal ji svět anglické rodiny středních nebo vyšších středních vrstev a anglické aristokracie.

V květnu roku 1817 odjela Austenová do Winchesteru na léčení a 18. července 1817 zemřela v domě č. 8 v College Street. Pohřbena je ve Winchesterské katedrále.

Jane Austenová o své práci hovořila vždy velice skromně a poznamenala, že to je *„malý kousek slonoviny, na němž pracuji s tak jemným štětečkem, který vytváří tak malý účinek po mnohé práci“*. V jejím díle není nikdy domácky malé daleko od velkého a venkov není nikdy vzdálený od města. Její knihy odrážejí skutečnou společnost a jsou přesné, pokud jde o zdroje bohatství a pověsti. Ukazují mravní hodnoty a stupně, postavení a pocty s hlubokým smyslem pro tuto zvláštní společenskou hierarchii anglického třídního systému. Sir Walter Scott napsal: *„Ta mladá dáma má talent na popisování obtíží, cítění a charakteru obyčejného života, což je pro mne to nejnádhernější, s tím jsem se nikdy nasetkal. Mohu vytvářet velké děje, napětí, jako to nyní někteří dělají, ale dokonalý dotek, který vystihuje obyčejné místo, věc a charakter zajímavý pro pravdivost popisu a citu, je mi odepřen.“*

Jane Austenová ve svých románech vyslovuje základní myšlenku, že láska k člověku nepříjde sama, nýbrž že si ji musí zasloužit. Což platí pro muže i ženy.